

PREPISKA RUSKOG SAMOZVANCA IVANA-TIMOŠKE AKUNDINOVA S DUBROVNIKOM

G. 1648.

Vladimir Mošin

Odjeci velike političke i socijalne revolucije, koja je nakon prestanka dinastije Rurikovića potresla Rusijom u početku XVII. st., osjećali su se dugo vremena na različitim pitanjima tadašnjega državnog i društvenog života, osobito u vanjsko-političkim odnosima s bivšim »interventima« Švedskom i Poljskom. Stolbovski mir sa Švedskom 1617. vratio je Rusiji Novgorod, ali je ostavio u švedskim rukama Baltičko primorje. Kroz čitavo XVII. st. moskovski političari nisu zaboravljali taj gubitak (koji je tek nakon 100 godina uklonio Petar Veliki) i budno su pazili na sjevernog susjeda, koji nije bio indiferentan prema unutarnjim prilikama u Moskovskom carstvu. Mnogo složeniji i opasniji bili su odnosi prema Poljskoj, koja je držala u svojim rukama zapadne ruske oblasti i čiji se kralj Vladislav nije odricao prava na ruski prijesto, na koji je bio pozvan g. 1610. Tek je 1686. bio sklopljen »vječni mir« s Poljskom mjesto ranijih primirja 1618. u Deulinu i 1634. na rijeci Poljanovci, koja su ostavila u poljskim rukama Smolensk s »Litavskom ukrajinom« i nisu mogla da pridobiju poljskoga kralja na priznanje dinastičkog prava Romanovih. Osim toga su velike bande poljskih pustolova dugo harale i palile po Rusiji, tobože u ime poljskoga kralja. S druge strane, u unutarnjem životu Rusije dugo su se osjećali odjeci uzburkanih valova revolucije. »Smuta« je likvidirala visoki aristokratski sloj starog bojarstva, ali »nije izmijenila društveno uređenje Moskve, već je premjestila centar težine sa bojarstva na dvorjanstvo. Nastala je promjena u vladajućoj klasi, i nova je vladajuća klasa pridržala ubuduće za sebe i pravo na seljački i ropski trud i pravo na dvorsku i službenu karijeru« (Platonov). Želje i nade nižih društvenih slojeva nisu bile zadovoljene novom dinastijom, koja se oslanjala na srednju »služilu« klasu, glavnog nosioca onoga nacionalnog i državotvornog pokreta, koji je oslobodio Rusiju od intervenata i doveo na prijesto dinastiju Romanovih. Kroz čitavo carevanje Mihajla Feodorovića (1615—1645) i njegova sina Aleksija Mihajlovića (1645—1676) javljali su se revolucionarni pokreti u mnogim krajevima Rusije, a cijela je kozačka Ukrajina bila u stalnom vrienju i lako se odazivala na svaki glas o mogućnosti nove »smute«, rađajući katkada takve stihijske pokrete, kao što je bila čuvena buna Stenjke Razina 1668.—1671.

Prema tadašnjim državopravnim nazorima, kad je dinastičko načelo vrijedilo kao osnovni faktor u političkom životu, ta se stalna nesigurnost u vanjskoj politici i u unutarnjem životu Rusije najkarakterističnije očitovala u pojavi »samozvanaca«, koji su pod lažnim imenima predstavnika različitih dinastičkih linija okupljali oko sebe narodne mase, dajući im povoda za revolucionarne pokrete protiv ekonomske neimaštine i socijalne nepravde, i koji su u isto

vrijeme pružali susjednim državama priliku, da se pod izlikom pomoći tobože zakonitim pretendentima koriste ruskim neprilikama za svoje političke ciljeve. Za vrijeme velike »Smute«, osim trojice lažnih Dimitrija, pojavili su se: samozvanac Petar (kozak Ilejko), tobožnji sin cara Feodora; u Astrahanu carević Avgust, tobožnji sin Ivana Groznog i Koltovske, a kasnije carević Lavrentije, tobožnji unuk Groznog od carevića Ivana; u kozačkim stepama osam tobožnjih sinova cara Feodora — carevići Feodor, Klementij, Savelij, Semen, Vasilij, Eroška, Gavrilka i Martinka. Poslije »Smute« ostao je sin prvoga lažnog Dimitrija, Ivan Vorenok; on se je s majkom Marinkom sklonio kod zloglasnoga kozačkog atamana Zaruckog, koji je pokušavao u Astrahanu stvoriti zasebnu državu pod vrhovnom vlašću perzijskog šaha. Neki se samozvanac pojavio u Moldavskoj; moldavski ga je gospodar poslao Moskvi, a za nagradu dobio je navodno njegovu oderanu kožu nabijenu novcem i draguljima. Dugotrajniju je ulogu igrao neki Poljak Luba, koga je kao tobožnjeg sina Marine Mnišek za svaki slučaj čuvala Poljska, zadavajući mnogo briga moskovskoj diplomaciji. Na početku vlade Aleksija Mihajlovića 1646. javljali su o Aleksandru Fedoroviču Naščokinu, da se tobože izdaje za predstavnika carske kuće i da se sprema na bijeg u inozemstvo radi pokretanja nove »smute«. U isto se vrijeme neki Ivaška Vergunenok, kozački sin iz grada Lubna, pojavio pod imenom sina cara Dimitrija kod krimskog kana, koji ga je poslao u Carigrad. Tu je naišao na nepovjerenje i dospio u zatvor, ali se kasnije našao u Moldavskoj, gdje je poginuo; možda je to onaj isti, čija se koža tobože vratila napunjena novcem.

Tada se pojavio i Timoška (Timotej) Akundinov, kome je bilo dosuđeno da odigra veću i dužu ulogu. Izdavao se za sina (a jednom za unuka) cara Vasilija Šujskog (zbačen s prijestolja 1610. i umro u Poljskoj); duže vremena putovao je po raznim evropskim dvorovima, tražeći pomoć za eventualnu akciju u Rusiji. Bio je u balkanskim zemljama — u Bugarskoj, u Srbiji i u Kotoru, nastojeći da iskoristi slavenofilsko raspoloženje i nade, koje su Južni Slaveni polagali u Rusiju za oslobođenje od turskog ropstva; bio je u vezama i s Dubrovnikom, gdje se sačuvalo nekoliko njegovih pisama.

Prema podacima, koje su prikupljali ruski diplomatski predstavnici u Turskoj, Poljskoj, Švedskoj i Ukrajini, a koji su se čuvali u Arhivu Ministarstva inostranih djela u Moskvi, te prema iskazima, koji su dobiveni na konačnoj istrazi, taj se čovjek rodio u Vologdi (u sjevernoj Rusiji) oko 1617. Njegov je otac Demidka najprije trgovao tkaninama, a kasnije je živio na dvoru vologodskog episkopa Varlaama. Episkop je mnogo volio pametnog dječaka Timošku i nazivao ga »kneževskim rodom i carevom palatom«, što je Timošku po vlastitom priznanju navelo na misao o samozvanstvu. Kasnije je Timoška postao podjačij (kancelarist) kod poznatog dijaka Ivana Patrikejeva u Moskvi, a kad je taj nastradao, odlučio je da pobjegne u inozemstvo i povukao sa sobom mladog kolegu, podjačija Kostku Jevdokimovića Konjuhova. Prema kasnijem Kostkinu priznanju, Timoška je pred odlazak odveo svog malog sina i kćerku na dvor jednog znanca, zatim spalio svoj dvor zajedno sa ženom i pobjegao preko Tule i Novgorod-Sjeveraska u Krakov. Tu se javio poljskom kralju pod imenom Ivana Karazejskog, vojvode Vologodskog i namjesnika Veliko-Permskog. Odatve je prešao u Moldavsku gospodaru Vasiliju, koji ga je poslao u Carigrad; putem se Kostka zadržao još šest mjeseci u Bugarskoj. Ruski su poslanici u Carigradu 1646. doznali, da se Timoška izdaje tu za sina cara Vasilija

Šujskog i da moli sultana za pomoć, obećavajući mu u naknadu Astrahan. Timoška međutim nije izazvao povjerenje kod vezira Azem Salih-paše, koji je ustanovio, da je car Vasilije umro prije nego što se rodio njegov tobožnji sin. Ne naišavši na potporu, Timoška je 1647. pokušao da pobjegne u Moldavsku, ali je uhvaćen i spasao se od smrti obećanjem da će se poturčiti: »govorio je pred vezirom busurmansku molitvu« i počeo da nosi čalmu. Nakon drugog pokušaja da pobjegne u Svetu Goru sačuvao je život time što je pristao da bude obrezan, ali je ipak ostavljen u tamnici. Prema njegovu kasnijem priznanju bio je tri godine zatvoren »u željezu« i dobio slobodu tek tada, kada su Turci ubili sultana i vezira. Ta izjava nije bila potpuno točna. Tri godine zatočenja moglo bi se uzeti samo kao cjelokupni broj godina provedenih u Carigradu, a i oslobođenje i odlazak iz Carigrada desili su se prije nasilne smrti sultana Ibrahima I. i vezira Ahmed-paše, jer se taj prevrat odigrao u augustu 1648., dok je Timoška bio u Rimu već u junu iste godine.

Nakon toga nalazimo Timošku 1650. na Ukrajini kod Bogdana Hmeljnickog. Hetman je tada saopćio moskovskim poslanicima, koji su doznali za boravak samozvanca kod njega, da je taj čovjek došao iz Turske i da je bio neko vrijeme u Poljskoj, Rimu, Austriji, Ugarskoj, Moldavskoj i Vlaškoj, što se vidi po njegovim »prohožim listinama«, koje mu je on pokazao. Timoškin saučesnik u pustolovini, Kostka, pričao je kasnije, da je u navedenom razmaku poslije odlaska iz Turske Timoška bio kod Pape u Rimu, gdje je »primio sakrament«, zatim u Veneciji pa u Erdelju kod Rakocijija, koji ga je sa svojom preporukom poslao Hmeljnickom u Zaporozžje. To su bili sudbonosni dani, kad se Ukrajina digla protiv Poljske zbog nasilja i ugnjetavanja poljskih panova i fanatičnoga katoličkog klera, te se, tražeći u svojoj borbi za oslobođenje pomoći sa svih strana protiv moćnog neprijatelja, kolebala između Moskve i krimskog kana. Vjerojatno je to veliko revolucionarno vrijeme na Ukrajini privuklo Timošku, koji je mogao da kuje lične planove za iskorištenje ukrajinske »smute«. Čini se, da se i ovdje Timoška morao razočarati, jer se Hmeljnicki koristio samo vojnom pomoću krimskog kana, dok je sve svoje nade polagao na potporu pravoslavne Moskve, koja je zaista 1653. primila Ukrajinu pod svoju vlast. Za vrijeme boravka kod Hmeljnickog Timoška je vodio pregovore s putivaljskim vojvodom Prozorovskim i kasnije s moskovskim poslanikom Unkovskim o svom eventualnom povratku u Rusiju pod uvjetom da mu se zakunu na krst, da mu se ne će desiti nikakvo zlo. Kako mu to nisu obećali, a Moskva je neprestano i odrešito zahtijevala od Hmeljnickog izručenje samozvanca, taj mu je dao priliku da se opet skloni u Erdelj.

Poslije toga ruski su diplomati otkrili Timošku u Švedskoj, kamo ga je poslao Rakocij sa svojom preporukom švedskoj kraljici. Tu je Timoška mislio naći priliku za veze s Novgorodom i Pskovom, koji su se u to doba bunili protiv Moskve. Ruski je poslanik u Stockholmu dobio podatke o Rusu, koji je stigao onamo u litavskom odijelu pod imenom Jagana Senelsina s Rakocijijevom preporukom kraljici Kristini. Kad ga je Moskva energično zatražila od švedske vlade, poslali su ga u Narvu i stavili u zatvor: odatle je on pisao Kostki, da podržava veze s pobunjenicima u Pskovu i Ivangorodu. Iz Narve je Timoška prešao u Reval. Tu su ga Rusi uhvatili, ali ga je revalski gubernator oslobodio i poslao preko granice u Prusku, gdje je bio 1652. Kostku su međutim Švedani izručili Moskvi, te je on tamo dao izkaz o Timoškinim putovanjima i planovima. Među

ostalim posvjedočio je, da je Timoška bio učen čovjek; u Poljskoj je izučio astrologiju — »zvezdočetnija knjigi čital i ostrolomejskago učenija deržalsja«; nekoliko puta je mijenjao vjeru: u Turskoj se poturčio, u Rimu je primio sakramenat od papę, u Švedskoj prešao na Lutherovu vjeru; pored drugih veza sa strancima pokušavao je da dođe i u vezu s krimskim kanom, ali mu taj nije odgovorio. Iz Pruske Timoška je prešao u Holstein, a tamošnji ga je vojvoda napokon izručio Moskvi za poslata akta o perzijskoj trgovini. Na putu, kad su ga vozili u Moskvu, Timoška je pokušao da se baci pod točkove kola, ali je samoubojstvo bilo spriječeno. U Moskvi je 28. XII. 1653. bio stavljen na muke te nakon priznanja i suočenja s majkom raščetvoren.¹

*

Prikazao sam prema materijalima, koje navodi S. Solovjev, zanimljivu sudbinu toga nesretnog pustolova, kome je bilo suđeno, da odigra izvjesnu ulogu i u jugoslavenskoj historiji. Bio je čovjek bez skrupula: lako je mijenjao vjeru, tražio je pomoći kod Turaka, Poljaka, Švedana, Tatara i drugdje, obećavajući naknadu na račun domovine. Ako je istinit podatak, koji je naveden od dva različita svjedoka, o spaljivanju žene. — njegova slika ispada još mračnija. Ali je nesumnjivo bio čovjek velikih sposobnosti, koji je znao da imponira na zapadnim dvorovima, a njegova pisma Prozorovskom, Kostki Jevdokimovu i drugima svjedoče, da je pored diplomatskih sposobnosti bio i dovoljno pismen.

Dva su akta iz njegova jugoslavenskog dosijea poznata već dosta dugo. Našla su se u zbirci Bože Božovića, člana poznate dubrovačke porodice, koja je u svojim redovima imala književnika i diplomata. Objavljena su u Srpsko-Dalmatinskom magazinu g. 1851. str. 170—175. Prvi je akt — pismo kneza Tome iz Staroga Vlaha knezu Milutinu, zacijelo negdje u susjedstvu Dubrovnika, kome preporučuje Timošku kao »gospodara kršćanskog«, koji se oslobodio od »nečastivih jazika« i putuje u Dubrovnik, te treba da uživa svestranu pomoć i gostoprимstvo. Drugo je pismo samog Timoške istom knezu Milutinu. Oba su pisma toliko bogata zanimljivim gradivom ne samo za biografiju samozvanca, već i za karakteristiku narodnog raspoloženja u dubrovačkom primorju, a osim toga toliko su važna za razumijevanje ostale Timoškine prepiske s Dubrovnikom (koja dosada još nije poznata), da ih moramo navesti u cjelini, tim više, što je spomenuti »Srpsko-Dalmatinski magazin« već odavna postao bibliografskom rijetkošću.

Pismo kneza Tome, čini se, nije izdano sasvim ispravno, zato smo ga na dva tri mjesta ispravili prema smislu (na pr. »vesi« mjesto »vest'«, jer se to sigurno odnosi ne na »hristianskog gospodara«, nego na korespondenta, kome se javljaju podaci o tom čovjeku). Objavljujemo oba teksta s razriješenim skraćenicama i popravljenom interpunkcijom.

¹) С. М. Соловьев, История России с древнейших времен X, 1877, стр. 116—120, 242—250 и 294—300.

I. Pismo kneza Tome knezu Milutinu, nedatirano.

(Adresa:) Сі листъ да се прѣда под печатом kneзу Милутину.

Благоверному и Христомъ възлюбленному приателу нашему, зело възлюбленому господару kneзу Милутину: смиренно и любовно метаніе сътворяю блаженству твоему kneзе Томо съ братиами од Старога Влаха. По сих да веси: тои господаръ христіански съ своими служители, благоволившу Богу, свободи се од нечастивих еезикъ и доиде къ нами, всаку милость и любовь показа, а поиде съ Богомъ на Дубровникъ до честитога властела; а ми се надеемо на Бога, паки на вас приателе верне — применете сего јако господара по достоинству вѣмѣсто нашего образа, буди сему приател и съродникъ, и щогое поищеть от вас, немо(и)те сему възбранити, и таину егову съблюдите, тако вас молимо усръдие. А много писатъ за малохартіе за велика господара не может и нашъ разумъ постигнути, еже сами ваше благородие очима узриши, намъ же онъ зело достовер'нъ Христу раб, тои же тебе и маздовъздатель, и намъ хоће бити приателъ вечни, ако Богъ дастъ миръ и здравіе и многа ви лета въ животе и здрави и спасени.

(Potpis tajni izvezeni)

(Dodato): И метаніа нашои сестри Русън'и показао любовь господаръ и нашему приателю вѣмѣсто нас братіе.

И метаніа ти от старице матере Саломіе и Ехврема поклонъ сътворяе. И метаніа ти од вѣсехъ по имени малих и великихъ, поклонъ Вукашину.

Ovo pismo nije bilo odmah uručeno knezu Milutinu, jer tobožnji carević nije stigao u Dubrovnik, već je iz Kotora krenuo preko Venecije u Rim, te je tek odande poslao to pismo u Dubrovnik zajedno sa svojim pismom istom knezu Milutinu. Kako prijateljske, rodbinske i vjerske veze srpskoga kneza iz Staroga Vlahа (vjerojatno Raškovića) s knezom Milutinom, tako i sadržaj Timoškina pisma, koje direktno naziva toga kneza pravoslavним Srbinom i upozorava ga na potrebu čuvanja od Latinjana, svjedoče, da bi taj knez trebao da bude poglavar neke srpske općine u susjedstvu Dubrovačke republike («u Dubrovačkom ujezdu»).

Prema podacima, koji su navedeni uz izdanje tih pisama u »Srpsko-Dalmatinskom magazinu«. Timoškino je pismo »savijeno kao i svako drugo pismo. Pečat je veliki kao forint srebrni. Unaokolo ne piše ništa. Na vrhu velika kruna od jednoga kraja do drugoga: ispod krune tri znaka u istom redu, to jest krst, ispod njega terazije kao široko 'pokoj'; u sredini zvezda, a ispod toga polumjesec: na kraju pričele ili čirak s tri sveće; opet ispod sva tri znaka junak na konju s propetim nogama drži zamahnutu sablju u ruci, a spram njega nakoštrešeni lav s podignutim u vis repom i s propetim prednjim nogama.« Potpuno isti pečat nalazimo na drugim sačuvanim Timoškinim pismima iz Rima. Kasnije je Timoškin suputnik Kostka naveo na saslušanje, da se Timoška služio pečatom na crvenom vosku i da je »pečat' zdelal vimislja sam soboju« u Rimu. Oblik pečata potpuno potvrđuje ispravnost Kostkina iskaza. Grb je izrađen bez poznavanja heraldike, s grofovskom krunom mjesto kneževske i s čitavim

pejzažem u jednom polju, dok se u XVII. st. u Južnoj Rusiji utvrdila poljska heraldika s jednostavnim figurama i s podjelom grba na polja.²

II. Timoškino pismo knezu Milutinu od 6. VI. 1648.

Adresa na poleđini: Въ сербскую землю в' дубровницкой уѣздъ достойному Милутину князю.

Іоанъ Тимоѳей изо Владимира, Владимирскій и Шуйскій господар, иже нѣсмь доволенъ нареци се княз за отлученіе от мѣстнаго нашего княжества Великопермьскаго и за отлученіе от исконнаго нашего прародительнаго и отеческаго достоаніа от великаго царства Московскаго, зане бых во плененіи у нечестивих и гнѣсных Тартаръ и у Турков, них же помощію Божіею и промислом праведних и благочастивих друзей наших Сърбовъ избавль се, и путшаствуа ко своему достоанію странствую ныне во странах латинских, благодатию Божію не нищеско ни плѣнничаско, ни странничаско, но свободно и откровено и славно от славних царских свидѣтельствъ и ясних праведних указаніи, іако наслѣдникъ и послѣдне славнаго великаго Василя Ивановича изо Владимира, Владимирскаго и Шуйскаго князя и великаго царя от великаго и високопрестолнаго царства Московскаго и всеа благочестивые Росіе и всеа сѣверніа и полунощніа страны и варварьских езіковъ и прочя, еше же есмь княз земли Велико-Пермьскіа и блюстителъ и назирателъ праведних и благочастивих скипетра сродниковъ наших стародавних блаженніа память деспот и кнезей и воевод сърбьских и прочя.

Въ Сербскую землю в' дубровницкой уѣздъ обще всѣмъ поселяномъ, особно же избранному князю Милутину всякоя части и хвалы достойному божественаго благословеніа и благообразнаго здравіа любително желаю.

Не диви се Милотине кнеже да те толико любимъ и увизируемъ: не ми тебе увизируемъ, Господинъ Богъ те увизише зашто си вѣренъ и почтенъ и вреденъ и твоя вредность услова ме тебя прославити и поздравити из далеких мѣста, из Рима, добро тебѣ хоте быти, да имаши нас приетеля себѣ по приательства достойново кнеза Ѳомы ис Старога Влаха, от коега несужено мнѣ было тебѣ припоручену быти, зашто не придох у Дубровникъ, но придох на Которъ и у Венецію, али Томину препоручну книгу сокровенно ныне к тебѣ посылаем, да знаешъ, колико можетъ православныхъ любовь и приательство, коему я свако добро вековно желаем. По сихъ разумѣи, како доиде к тебѣ сія наша почтована книга, дозови всиколици кметовы разумни и праведни и прочати им книгу нашу на утѣшеніе и на любовень разговоръ, како мы велику имамы к нимъ любовь, и с помощію Божіею в малыхъ лѣтахъ учиним ихъ от Турковъ свободити се: аще уповають и вѣруютъ, ніека се молятъ Господину Богу, и да живутъ благочастивно любяще друг друга. Се уже милость Божіа близу ихъ —

² Ovom prilikom zahvaljujem prof. A. Solovjevu na podacima o analizi Timoškina grba na pečatu.

мудрому довлѣеть — тайна сиа велика естъ. Тебѣ же подобаеть царьску и княжеску тайну таити, а божиа дѣла проповѣдати между православными, а Латинцовъ отбегати и вездѣ ся от них отлучать по апостолу Павлу: еретика чловѣка по первом и втором наказаніи отлучай се. И тако видите и разумѣйте, да суть Латины прелестницы, отлучайте се их.

Ожидайте от' насъ другой книги полезной вскорѣ; ако ову книгу вам донесет, молимо вас за любовь Божію учините им велику часть и велику любовь, и што им учините, мнѣ учините, и знайте: труждающих се и помогающих намъ наших превожделѣнных отцовъ и богомольцовъ и схимниковъ обители пресветые Богородицы Успѣнія иже на Морачу, іако истинно естъ кралевскаго строенія ихъ монастырь коега мы славим, и што дале то вѣче, и от отечества нашего славити будемъ, еще же и сам Бог обитель ону светую висоцѣ прославити благоволилъ и дарова имъ примити храму мощи угодника . . . . . (ne može se pročitati, pokrio pečat), іако о том сами носители книги сея возвестятъ вамъ — — — правую любовь и вѣру ко святой морачевской обители — — — милостыню по силе посылать им не шадите, да и вас пощадитъ — — — и свободитъ и сотворитъ вас Туркомъ и Латиномъ страшных и всякаго озлобленія выш'ших. Аминь. Писано в Римѣ лѣта . з р н с . (= 7156 = 1648) иуния въ с. д(ень) у среду.

(Potpis tajnij ispletjenij)«.

Kao što je rečeno, ovo je pismo zanimljivo s više strana. U prvom redu, jer samozvanac navodi u početku svoju titulu, rodoslovlje i svoje pravo na moskovski carski prijesto, čime je trebalo da imponira srpskom knezu. Vrlo je karakterističan na kraju intitulacije podatak o rodbinskim vezama ruskih careva s bivšim srpskim despotima i o dužnostima, koje se time nameću ruskim carevima: da budu čuvari i pokrovitelji državne baštine svojih srpskih rodaka. To je činjenica, koju stalno ističu srpski rodoslovi, nalazeći u tome legitimno opravdanje nada, koje su pravoslavni ljudi na Balkanu polagali na rusku pomoć za oslobođenje od turskog jarma. Veliki materijal, koji su prikupili u ruskim arhivima Muravjev, Kaptereв, St. Dimitrijević i dr. o vezama Rusije s pravoslavnim istokom u XVI. i XVII. st.,³ svjedoči, da su te veze postale naročito žive baš u sredini XVII. st., kad Moskva nije samo bogato darivala pravoslavne patrijarhe, episkope, arhimandrite i druge bezbrojne predstavnike manastira i razliĉnih crkvenih ustanova, koji su se tada neprekinutim potokom slijevali u Rusiju, već je pristupila i ostvarenju političkog zadatka Trećег Rima — pripremama za oslobodenje pravoslavnog Istoka od nevjernika. Istom je obećanju posvećen srednji dio Timoškina pisma knezu Milutinu. Vidi se, da je bio dobro upućen u taj problem tadašnje međunarodne politike i da se njime koristio za svoje ciljeve. Sva je prilika, da se s tim upoznao još u Carigradu, valjda od

³) А. Муравьев, Сношения России с Востоком по делам церковным I—II, 1852—60; Н. Каптерев, Характер отношений России к православному Востоку в XVI и XVII столетиях, 1885; Ст. Димитријевић, Грађа за српску историју из руских архива и библиотека, Споменик САН LIII, 1922.

svojih drugova Srba, koji su mu pomogli, da se oslobodi iz turskog zatvora i da krene u Srbiju, a vrlo je vjerojatno, da se o tom pitanju mnogo raspravljalo i u manastiru Morači, gdje mu je po njegovim riječima, ukazana velika pomoć na putu.

Čini se, da izraz zahvalnosti manastiru za tu uslugu sačinjava glavni sadržaj i cilj pisma. U nemogućnosti, da lično izvrši sve ono, što je obećao svojim dobročiniteljima, Timoška se obraća Srbima u dubrovačkoj okolini s molbom, da se brinu za Morački manastir, i zbog toga budi kod njih nadu na skorašnju pomoć Rusije, čim se bude vratio na carski prijesto. Navedeni podatak o pomoći Moračkog manastira, a i čitav put preko Starog Vlaha u Kotor upućuju na pretpostavku, da su Timoškini pokrovitelji u Carigradu mogli da budu Crnogorci, koji su, kao što je poznato, u to doba sačinjavali u turskoj prijestonici posebnu stražu. Vrlo je vjerojatno, da je preporuka Moračkog manastira pomogla samozvancu u Kotoru, odakle on nije imao potrebe da ide u Dubrovnik, već se mogao neposredno prevesti u Veneciju i odatle krenuti u Rim.

Prema ljubaznom saopćenju uprave Kotorskoga državnog arhiva, koja je na moju molbu pregledala sačuvano gradivo iz g. 1648., ni sudsko-notarske knjige, a ni upravno-politički arhiv iz tog vremena nisu sačuvali nikakvih podataka o tobožnjem ruskom knezu Ivanu-Timoteju Šujskom, ni o kojem od drugih lica, koja se spominju u Timoškinim pismima.

Međutim, prilikom sređivanja zbirke isprava u Arhivu Jugoslavenske akademije pronašla su se još dva vlastoručna Timoškina pisma poslana iz Rima u Dubrovnik. Oba su adresirana istom čovjeku — »komorniku našem Konstantinu«; u prvom retku dužeg pisma samozvanac se obraća »stradalcu za moj život, Kostantinu Evdokimoviču«, zove ga svojim sinom, opominje ga na zajedničku sudbinu i potkrepljuje nadu na povratak u Moskvu preko Astrahana i Kazana. Jasno je, da taj ruski korespondent ne može biti nitko drugi, nego Timoškin prijatelj i suputnik Kostka. Iz pisma se vidi, da je taj čovjek došao u Dubrovnik tek nedavno, jer u prvom pismu Timoška još ne zna, da li je Kostka već stigao onamo iz Ancone. Kako je u prethodnom pismu knezu Milutinu rečeno, da se Timoška iz Kotora odvezao u Veneciju i tek odande došao u Rim, treba pretpostaviti, da su se prijatelji odijelili na tom putu u Anconi: gospodar je krenuo u Rim, a Kostka je ostao u Anconi, da čeka priliku za put u Dubrovnik. Prema drugim biografskim i itinerarnim podacima vidi se, da je Timoška često držao svog suputnika u drugim krajevima: dok je bio u Carigradu, Kostka je sjedio 6 mjeseci u Bugarskoj; kasnije, kad je Timoška boravio u Narvi i Revalu, Kostka je ostao u Stockholmu. Vrlo je vjerojatno, da je to bila obična taktika samozvanca, kojemu je trebalo, da prima povjerljiva pisma iz inozemstva sa zvučnim titulama na koverti i s aluzijama na njegova prava i planove u tekstu, kao što je i sam Timoška trebao da ima stalnog korespondenta, kome bi mogao da šalje svoja pisma sličnog sadržaja s njegovim vladalačkim grbom na pečatu. Upravo s obzirom na taj »reklamni« karakter prepiske treba da budemo oprezni prema njezinim unutaršnjim podacima, koji ne moraju da govore o iskrenosti dopisnika. To se u svakom slučaju jasno vidi iz usporedbe Timoškinih pisama knezu Milutinu, kome on kao pravoslavnom Srbinu preporučuje nepovjerenje prema Latinja-

nima, i prepiske s dubrovačkim dopisnicima, koja je puna ljubavi i zahvalnosti prema dominikancima.

Oba su pisma pisana na ruskom jeziku, moskovskom kurzivom iz sredine XVII. stoljeća. Rukopis je s mnogim skraćenicama i vrlo se teško čita,⁴ tako da se potrošilo mnogo vremena i truda za dešifriranje. Pisma se čuvaju u Arhivu Jugoslav. akademije pod signaturom Ćir. akti VIII, 3 i 4. Oba su pisma zapečaćena istim pečatom, kao što je opisano.

III. Timoškino pismo Kostki od 12. VII. 1648.

Izvana adresa latinicom: »Komorniku nascentu Kostantiu«.

Иван благодатию божиею есмы еже есмы.

Вѣрнемилому и крѣплѣму страдалцу за мой живот Костянтину Евдокимовичу милость Божіа и благословеніе божественное и утѣшеніе полезное, а затѣм ласка наша и любовь княжеская. Писал к тебѣ три грамотки: знаемъ, что тебѣ мимо уші не пойдет, али писамцо сердцу дойдет, и нішто мимо дѣло учинит не можешъ и не похочешъ для себя а и за нас, как тебя Богъ наставитъ з готмово (?) составлять по времени смотря, што оставлено на твоей волі, а указу к тебѣ не посылаю, потомушто скорбию великою за тебя, за великую скудость и недостаткі твои на нынѣ многострадалномъ пути и за дѣло помышляю на кое тебя послал, али за тебя и за твое здорovie мышлю, како писал, толь сердечно и толь горячо, да мышлю самъ и готовлюсь для тебя итти въ Якинъ, чая тебя тамо найти; только подлинно не знаю, и да бы знал, не бы и писал: воистину бы уже ишол, милый, (?) теперъ на путь. Для того сын мой отпишы ко мнѣ гдѣ си ты (?) теперъ. А ежели даст Богъ да не въ Якиню сидишь, а дошелъ в Дубровник, старайся же ты тоже не за себя самого, потомушто я за тебя стараюсь и моя голова за твою голову; али старайся ты за мое дѣло, забывъ себя, потому што я в томъ дѣлѣ самъ есмы, и нека твоя голова за мою голову, а Богъ милостивый за всѣхъ насъ. Ты же от нас не отступай а всегда сохраняй на него же надежду, иако и еще сохранить по бож(естве)ному и православному дѣлу, а ты же смисли, коль далеко от главы до главы, толь далеко од моей ласки до твоей любви. Итак будет тебѣ иавно прѣд очіма, коль велика ласка наша княжеская тебѣ вѣрному рѣцалу и ближнему человѣку. Такой тебѣ разговор посылаю и так се подкрепляю, да милостью божиею есть и будет во истину и въ правду путь добръ и счаслив в Москву и на Астраханъ и на Казань. Чті в прежде писанной грамотке, имѣи се добре, а пиши к намъ о всемъ подлинно. И вторицею приказываю: не дремли и отвори очі, чувайся по латинску а не по московску, не забывай писать ко мнѣ и часто учащай грамотки писать. Здорovie сынъ мои блуді и терпі и стражді, иако мой вѣрныи ближнии служебник, а призы-

⁴ Vidi snimak br. 172 u Moštin, Ćirilski rukopisi JA, II Reprodukciije, 1952. Prema prijē upisanom netoĉnom datiranju u desnom gornjem uglu pogrešno je oznaĉen datum 1645 mј. 1648, a netoĉno je proĉitano Do pri. ovichu mј Евдокимовичу.

ваи в помощь аггела Божіа Рафаила, ему же ја тебя (?) Богом вручаю, аминь. А ежели живешь въ Якиню, знай же: ја писал Иерониму Перони о помочи, и самъ вскоре буду. Не кручинься, стой весело, и меня ожидай вскоре; о всѣмъ буду писать пространнѣе в другой грамотке. Теперь мало пишу а много скорблю, да радость приобретаю Божіею помощію. Аминь.

⟨з⟩ р н s (= 7156. = 1648. г.) июля въ день ві (= 12) въ вторникъ в Римѣ.

Drugo je kratko pismo poslano iz Rima u Dubrovnik četiri dana poslije prvog.

IV. Тимошкино писмо Костки од 16. VII. 1648.

Вѣрнаимильшіи страдальче здравствуй и укрѣпляйся во всемъ мужественно, а ја знаемъ и стараемся такъ же во всемъ; такъ же ты и фратра Габриела укрепляй, васъ же Христосъ укрѣпляет. От васъ една грамотка пришла, а ја к вамъ окромя сей прежде (?) писалъ и Марину Бобалѣ и Лукъ Штурани и Геролиму Перони и ещо къ доброму фратру, што вамъ свѣдомо будетъ како поворотитес' из Дубровника въ Якинъ. А ја за тебя из твоей разумной грамотки доволенъ есмь. Имѣи се добре.

Въ si. (= 16.) день в Суботу июля писано.

Na poledini stoji adresa podijeljena u tri zasebna dijela. U gornjem dijelu pisma, iznad pečata, adresa latinicom: »*All' Illustrissimo et Eccellentissimo signore mio Padrone Collendissimo il Signore Ambascatore di Sua Maesta di Spagnia*«; u srednjem dijelu nastavak: »*Per Gioianni Th . . . . . ter Vladimir . . Suiski Moscovita*« (srednji je dio teksta pokrit pečatom). U donjem dijelu latinicom: »*Komorniku nascemu v Dubrounik*« i ispod toga ćirilicom, Тимошкином руком: »I velik poklon fratru«. Pismo je bilo složeno tako, da se izvana vidjela samo adresa španjolskog poslanika i podatak o pošiljaocu, a donja bi se adresa otkrila tek nakon preloma pečata i razvijanja pisma. Vidi se dakle, da je to pismo došlo u Dubrovnik posredovanjem španjolskog poslanika, i to otkriva još jednu stranu u historiji Тимошкиних дипломатских veza s evropskim dvorovima. Sigurno nije slučajnost, da je Тимошкин prijatelj i Kostkin pokrovitelj u Dubrovniku, »dobar fraatar Gabriel«, bio dominikanac — predstavnik španjolskog reda, koji je svagda bio naročito utjecajan u rimskim krugovima. Da je pripadao dominikanskom redu, doznajemo iz dva talijanska pisma, koja mu je samozvanac poslao u Dubrovnik nekoliko dana nakon citiranoga kraćeg ruskog lista.

Oba su pisma napisana jednò poslije drugog u kratkom razmaku: 20. i 25. srpnja. Pisana su na talijanskom jeziku u ime samozvanca i potpisana njegovom rukom. Zahvaljujući posredovanju dr. Vinka Foretića, direktora Državnog arhiva u Dubrovniku, dobio sam fotografske snimke i prijepis tih dokumenata, koji se čuvaju u jednoj privatnoj zbirci. Oba imaju isti pečat kao i druga Тимошкина pisma.

V. Timoškino pismo fratru Gabrielu od 20. VII. 1648.

Na poledini naslov: »Al molto Reuerendo Padre Fra Gabriel de Correis, Ragusi«.

Tekst:

Molto Illustre Reuerendo Padre mio colendissimo.

Dalla sua gentilissima ho inteso li trauagli che lei ha hauto per causa delli miei servizi. La suplico honorarmi da qui inanti far anco il simile per tanto piu esternar in me le obligationi che li tengo. In tutto mi rimetto alla sua prudenza et carita. Qui le cose mie par che pigliano qualche bona piegha e spero che alla giornata anderano di ben in meglio ma in tanto prego Vosignoria di far da parte sua quanto sara possibile ne li diro altro, solo per fine me li recomando et le baso le mano. Di Roma li 20 Luglio 1648.

Di Vostra molto Reuerenda Paternita

Affezionatissimo sempre Vostro
Gion Suieschi Principe di Moscovia
Р у к а в л а с н а.

Il Cap-no Gin scrittor della
presente la saluta et riuerisce
et le bacio le mano.

VI. Timoškino pismo fratru Gabrielu od 25. VII. 1648.

Na poledini naslov: »Al molto Reuerendo Padre Gabriel de Correis d'ordine delli Predicatori, Ragusi.«

Tekst:

Molto Reuerendo Padre.

Della sua licenza subito mandai il Cap-no dal Reurendissimo Generale suo qual alla prima promise la licenza e poi non la uolse fare ma scrisse al Padre Prouinciale raccomandando Vostra Paternita acio quello le dasse licenza et ogni altro fauore che le sarebbe stato caro. Conforme Vostra Paternita per le passate hauera uisto e perche uedo che la preme tanto uedero assolutamente anco hauerli la licenza e con prima posta gli la inuiaro: ne m'occorre altro, solo al solito li raccomando li miei interessi ma ben le dico esuoi ancora etc. Di piu li do parte che quel Principe Polaco di Venetia viene fra pochi diorni a Roma il che saria di total mio soleuo e qui per fine li bacio le mano. Di Roma li 25 Luglio 1648.

Di Vostra Paternita molto Reverenda
Il Cap-no le bacia le mano

Affezionatissimo per sempre Vostro
Gion Suischi Principe di Moscovia
Р у к а в л а с н а.

Premda je sadržaj u oba pisma dosta mršav, ipak se osim utiska o umiljavanju »Šujskog kneza od Moskovije« pred utjecajnim dominikancem može iz tih pisama zaključiti, da je za ličnost ruskog samozvanca bio angažiran u Rimu general reda, a u Dubrovniku provincijal; da je Timoška već dobio svog kape-lana, koji je za njega pisao talijanska pisma; i da je glavna svrha tih pisama bila ista kao i kod Kostkinih putovanja u druge krajeve — stvaranje življe prepiske, koja bi mogla da podigne ugled samozvanca u dvorskim krugovima. Nije isključeno, da isti smisao ima i podatak o knezu iz Poljske koji treba da se javi iz Venecije.

Od ličnosti, koje se navode u Timoškinim pismima, dvojica — Luka Šturani i Marino Bobali — poznati su kao dubrovački diplomatski predstavnici u Anconi. *Porodica Šturani-Storani* stekla je u XVII. st. plemstvo u Anconi i imala u svojim redovima nekoliko konzula. U službenoj prepisci »Lettere de Ponente« ima poslije 1629. više pisama Giovanni Sturanija; od 1642. javlja se osim njega Luka Šturani (koji se navodi u Timoškinu pismu); od 1677. počinju pisma Giuseppe Sturanija. *Familija Bobali* figurira naročito često u XVII. st. u diplomatskoj historiji Dubrovnika po vezama s Barlettom i Anconom. Upravo 1647.—1648. nalazimo u toj prepisci izvještaje »al magco Marino de Andrea Bobali« — baš onog, koga spominje i Timoška. *Jeronima Peroni*, koji je naveden u oba Timoškina ruska pisma, nismo pronašli među dubrovačkim korespondentima: podaci o njegovoj vezi s Anconom svjedoče, da je to bio neki ankonski dostojanstvenik, od koga je zavisila mogućnost Kostkinih putovanja u Dubrovnik i natrag.

Međutim, najzanimljivija ličnost od navedenih u prepisci — »dobri fratar« *Gabriel de Correis* — ostaje nerasvijetljena. Nekrologij dubrovačkoga dominikanskog samostana počinje tek od XVIII. st., a u samostanskim analima, odnosno u Cervinoj dubrovačkoj prosopografiji, nema sačuvanih podataka o tom čovjeku niti o njegovoj porodici. Postoje zvanična pisma Marina Correis iz 1675. i 1678. i vjerojatno istog čovjeka iz 1656. (Marino Cortois?) iz Barlette, ali se ne vidi, da li ima kakve veze između toga dubrovačkog konzula i »dobrog fratra Gabriela« iz 1648. U svakom slučaju, to je trebalo da bude neki vrlo utjecajan čovjek: nije li baš on vršio tada dužnost španjolskog poslanika u Dubrovniku?

Iz Timoškinih pisama se ne vidi, zašto je Kostka morao ići u Dubrovnik, kad su obojica već bili stigli u Italiju. Vjerojatno je, da je osim obične taktike držanja inozemnog korespondenta postojao i neki drugi konkretniji razlog, jer je Kostkin boravak u Dubrovniku bio kratkotrajan. Pismo od 12. VII. još pretpostavlja mogućnost njegova boravka u Anconi, a pismo od 16. VII. već govori o načinu povratka iz Dubrovnika. Da li se radilo o nekoj diplomatskoj akciji u tadašnjem središtu balkanske međunarodne politike u momentu, kad je za vrijeme tursko-mletačkog rata Dubrovnik ostao neutralan i bogato iskorištavao situaciju za trgovačke veze s oba zaraćena protivnika? Ili je možda Timoška imao u vidu samo neke veze baš s dominikanskim samostanom?

U dubrovačkim aktima Timoškina i Kostkina afera, čini se, nije ostavila tragova. Uprava dubrovačkog arhiva, koja je na moju molbu o informaciji s vanrednom ljubaznošću pregledala ogroman arhivski materijal, odgovorila mi je:

»Trudili smo se, da pronademo u našem Arhivu podatke o lažnom careviću Ivanu i pregledali smo: Acta Consilii Rogatorum od 1640—1650. (sv. 97—102), tajne odluke senata t. zv. Secreta Rogatorum 4. svezak za razdoblje od 1624—1650., Acta Consilii Maioris 38 knjiga i Acta Minoris Consilii 77. i 78. knjigu. Osim toga pregledali smo cijeli katalog serije Acta Sanctae Marie Maioris za 17. stoljeće, a posebno svežnjeve br. 1952, 1956, 1961, 2186, 2188, 2189 u kojima su poneka pisma dubrovačkih pouzdanika u Rimu iz 1640—1650., ali nažalost nismo našli o lažnom careviću ni najmanjega spomena«. Nisam kasnije našao podataka ni u prepisci iz Ancone i Venecije, niti u samostanskim arhivima kod Male braće i Dominikanaca. Ako je postojala neka diplomatska afera o ruskom lažnom careviću u Dubrovniku, to bi se gradivo čuvalo u povjerljivom kneževu arhivu, a taj je bio uništen. Međutim, vjerojatnije je, da Dubrovačka republika nije imala nikakvih razloga da se miješa u međunarodnu intrigu, koja nije mogla da donese nikakve konkretne koristi i zbog toga se nije službeno osvrnula na to delikatno pitanje.

Međutim, dok Dubrovačka republika nije bila zainteresirana u aferi ruskog samozvanca, znamo da se 1648. javio drugi pokrovitelj — Rimska kurija, koja je prihvatila Timošku i pružila mu mogućnost nove akcije. Možda bi podatak o nekom poljskom knezu, koji se u Veneciji interesirao za samozvanca, mogao uputiti na one faktore, kojima je u to doba Timoška mogao da bude koristan. Baš je u proljeće 1648. izbio ustanak na Ukrajini. U ožujku je Hmeljnički sklopio s krimskim kanom ugovor o pomoći, a u svibnju grozno potukao regularnu poljsku vojsku kod Žutih voda, te je istodobno stupio u vezu s Moskvom, tražeći njeno pokroviteljstvo. Sve je to u najvećoj mjeri uznemirilo Poljsku, koja je jasno uočila opasnost takvih veza. U takvim prilikama je ruski pokatoličeni i Rimu odani samozvanac na Ukrajini mogao biti od velike koristi za Poljsku, jer bi mogao poslužiti i za eventualnu neku akciju kod Hmeljničkog, a u svakom slučaju trebao je da kvari odnose između Moskve i hetmana. Ruski su diplomati otkrili Timošku na Ukrajini tek 1650., ali nije isključeno, da se on tamo pojavio mnogo prije i to, kako znamo, s preporukom od Rakoczija, koji je sa svoje strane mogao da dobije za samozvanca potrebne preporuke iz Rima. Ali ni Rim, pošto se primio pokroviteljstva nad ruskim pustolovom, nije taj oslon pružio bez nekih garancija, i to bi možda moglo poslužiti za razumijevanje onih maglovitih Timoških riječi o smrtnoj opasnosti, u kojoj se nalaze Timoškina i Kostkina glava.

R É S U M É

Les retentissements de la révolution politique et sociale qui ébranla la Russie au commencement du XVIIe siècle après la fin de la dynastie des Rurikides, se faisaient longtemps sentir dans la vie intérieure de la Moscovie, de même que dans ses relations avec la Pologne et la Suède. De nombreux »faux-princes« (samozvanci) faisaient le phénomène le plus curieux de ce temps des troubles. Ces personnages, plus ou moins connus, sous les noms des représentants des différentes branches dynastiques rassemblaient les masses mécontentes et demandaient du secours des royaumes voisins qui saisissaient ces prétextes pour profiter des troubles russes.

Le dernier de ces »faux-princes« était Timothée Akundinov, ancien clerc moscovite, homme habile et assez lettré, un prétendu fils du tzar Vassili Chouïski (1606—1610).

Au début du règne d'Alexis Mikhaïlovitch (1645—1676) ce Timothée avec son collègue Constantin Koniuhov fuirent en Pologne et passèrent de là, à travers la Valachie, en Turquie. Durant trois années Akundinov s'efforça en vain d'obtenir à Stamboul le secours contre Moscou. Après deux tentatives de fuite, il fut jeté dans une prison et sauva sa vie en abjurant l'orthodoxie et en se convertissant à la religion musulmane. Les Serbes de Constantinople l'aidèrent en 1648 à partir pour Monténégro, de là il passa à Rome. Il y essayait d'intéresser en sa faveur le Saint Siège et embrassa le catholicisme. Puis il partit pour la Hongrie chez Rakoczi; ce dernier le recommanda à Bogdan Khmelnitski qui juste à ce temps émeutait l'Ukraine contre la Pologne. Sous la menace de l'extradition il revint chez Rakozzi. Ensuite il parvint en Suède et entra en communication avec les turbulentes villes du nord de la Russie qui se mirent en insurrection. Il changea de nouveau de religion et se convertit au protestantisme. Vu que Moscou exigeait énergiquement son extradition, il partit pour la Prusse, plus tard pour le duché de Holstein. Le duc de Holstein le rendit à Moscou où il fut exécuté en 1655.

Nous possédons six lettres concernant ses rapports avec les pays sudslaves. Deux de ces lettres sont déjà connues. Ce sont: 1) la lettre du prince serbe Thomas de Stari-Vlakh adressée à un certain prince serbe Miloutine dans la région de Dubrovnik à qui il recommande le prétendu prince russe et 2) la lettre du faux-prince au même prince Miloutine, où il se déclare pour un héritier légitime des tzars russes et »défenseur du sceptre de ses proches — despotes, princes et voévodes serbes« et où il promet l'appui de la Russie dans la libération des Serbes du joug des Turcs; il y recommande de sa part à Miloutine le monastère monténégrien sur la Morača, qui lui offrit l'asile pendant sa fuite de la Turquie.

Quatre autres lettres ont été écrites à Rome et adressées à Dubrovnik: deux lettres en russe adressées à son »chambellan« Constantin, qui a été envoyé à Dubrovnik chargé d'une mission vague, et deux lettres en italien à un certain moine dominicain Gabriel de Correis, que Timothée traite de protecteur. Ces lettres, sauf l'allusion sur le retour heureux en Russie, contiennent quelques données sur la protection que le faux-prince avait reçu de Rome et peut être quelques plans sur l'utilisation du prétendu fils de Chouïski dans le conflit ukrainien-polonais qui venait d'éclater.

HISTORIJSKI
ZBORNIK

GOD. V.

1952

BROJ 1—2

HISTORIJSKI ZBORNIK ČASOPIS POVIJESNOG DRUŠTVA HRVATSKE

Uređuje Redakcioni odbor: Oleg Mandić, Jakša Ravlić i Jaroslav Šidak (glavni i odgovorni urednik). Rukopisi i časopisi za razmjenu šalju se na adresu: Historijski seminar, Filozofski fakultet, Zagreb, Trg Maršala Tita 14.
Narudžbe za Historijski zbornik prima »Školska knjiga«, Zagreb, Ilica 28.

SADRŽAJ

	Strana
BOGO GRAFENAUER, Prilog kritici izvještaja Konstantina Porfirogeneta o doseljenu Hrvata	1— 56
LJUBO KARAMAN, O potrebi povezivanja rada arheologa, historičara umjetnosti i historičara u proučavanju ranosrednjovjekovnog perioda sjeverne Hrvatske	57— 62
NIKOLA ŽIC, O podrijetlu stanovništva u gradu Izoli u Istri	63— 70
VLADIMIR MOŠIN, Prepiska ruskog samozvanca Ivana Timoške Akundinova s Dubrovnikom g. 1648.	71— 84
PAVEL SUYER, »Posao Milošiansko-Gajanski« pred gradskim magistratom	85—101
JAROSLAV ŠIDAK, Ćiro Truhelka — njegov život i rad	103—110

OCJENE I PRIKAZI

Marijan Horvat, Oporuka priora Petra. (LJ. KARAMAN)	111—117
Rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 283, 1951. (J. LUČIĆ)	117—121
Ferdo Čulinović, Seljačke bune u Hrvatskoj. (J. ŠIDAK—B. SUČEVIĆ)	121—130
O nekim pitanjima društvenog uređenja Hrvatske u srednjem vijeku. (O. MANDIĆ)	131—138
Boško Desnica, Istorija kotarskih uskoka. (B. SUČEVIĆ)	138—145
Miscellanea I, izdanje Drž. arhiva u Zadru. (J. LUČIĆ)	145—148
Турски документи за македонската историја. (K. BASTAIĆ)	149—152
Р. И. ВИПНЕР, Возникновение христианской литературы. (O. MANDIĆ)	152—158

ČASOPISI

Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, N. S. II-VI. (S. M. TRALJIĆ)	159—165
Istorisko-pravni zbornik II, 3—4. (M. HORVAT)	165—169
Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria, N. S. I, 1949. (B. STULLI)	169—176
Historische Zeitschrift, Bd. 171, 172, 1951. (M. GROSS)	176—182

(Nastavak na 3. strani omota)